

Vårt datum: 2025-10-31

Ert datum: 2025-07-07

Vårt dnr: 33-1606-2025

Er ref: KN2025/01284

Yttrande

Handläggare:
Robert Bjersander

Klimat- och näringslivsdepartementet
Enheten för branschernas konkurrenskraft
Ämnesråd Lotta Lewin-Pihlblad

Nya samverkansformer, modern byggnads- och reparationsberedskap – för ökad försörjningsberedskap (SOU 2025:68)

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 7 juli 2025 tagit emot ovanstående ärende för yttrande. Med anledning härav vill SGU framföra följande.

SGU

- bedömer att utredningens analyser är väl genomarbetade, och dess bedömningar och slutsatser väl motiverade,
- ser positivt på att försörjningsberedskap ska beaktas vid upphandlingar,
- instämmer i behovet av en ny sammanhållen reglering om försörjningsberedskap,
- tillstyrker utredningens förslag att SGU utses till totalförsvarsmyndighet enligt förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen,
- delar bedömningen att förbudet mot utvinning av kol, olja och gas behöver upphävas för att möjliggöra utvinning i försörjningsberedskapssyfte, samt
- välkomnar att RISE ges ett utökat uppdrag i enlighet med utredningens förslag.

SGU ser vidare att myndigheten behöver en förstärkning om sammanlagt 150 miljoner kronor under de kommande fem åren för arbetet med försörjningsberedskap.

Varor och tjänster av betydelse för samhällsviktig verksamhet

Utredningen gör (avsnitt 2.4) bedömningen att en grundläggande förutsättning för en robust försörjningsberedskap är att försörjningsanalyser utförs och att samtliga beredskapsmyndigheter därför bör prioritera arbetet med att utföra sådana analyser. SGU delar denna bedömning.

Utredningen konstaterar vidare i fråga om byggnads- och reparationsberedskap (avsnitt 4.2.2) följande.

När det gäller SGU har myndigheten ansvar för frågor som rör berg, jord och grundvatten samt gruv- och mineralnäringen. Myndigheten har bland annat kunskap om de grundläggande basråvarorna för byggande (ballast) exempelvis asfaltsten, järnvägsmakadam, betongballast och även kalksten för cementtillverkning. SGU redovisar årligen ballastförbrukningen i Sverige och sammanställer lokal information om berggrundens kvalitet i samband med myndighetens karteringsinsatser som kan ligga till grund för nyttjande av bergmaterial för byggande. Vi bedömer att dessa kompetenser kommer att vara till nytta när beredskapsrelaterad kompetens kommer att behöva byggas upp inom myndigheten. *Att bygga upp ytterligare kompetenser avseende exempelvis kartläggning av berggrund kopplat till behov inom byggnads- och reparationsberedskapen samt möjliga sårbarheter vid fall av kris och krig skulle ligga i linje med kompetensprincipen eftersom det skulle kunna leda till synergier i relation till myndighetens befintliga verksamhet* (SGU:s kursivering). En sådan kompetens kommer även att kunna leda till synergier i relation till myndighetens ansvar som beredskapsmyndighet.

Ur SGU:s perspektiv framstår det kursiverade som tätt sammankopplat med frågan om försörjningsanalyser. Det betonar ytterligare behovet av att prioritera det arbetet. Inom de delar av byggnads- och reparationsberedskapen som ställer krav på lokal eller regional tillgång till råmaterial är det centralt att försörjningsanalyser genomförs så att SGU vid behov kan rikta in sin verksamhet på att kartlägga och försöka identifiera ytterligare nödvändiga resurser.

Även i övrigt bedömer SGU att utredningens analyser och sammantagna bedömningar är väl underbyggda. SGU välkomnar den jämförande analysen med Finland och Norge eftersom de länderna ur ett råmaterialförsörjningsperspektiv har de förutsättningar som mest liknar de svenska.

Nya samverkansformer

SGU instämmer i utredningens bedömning att det finns ett behov av att formerna för samverkan och avtal mellan offentlig och privat verksamhet behöver utvecklas, inte minst för att stärka samhällets försörjningsberedskap, samt att upphandling enligt ordinarie upphandlingslagstiftning även fortsättningsvis kommer vara huvudregeln. Det är därför positivt att upphandlingslagarna föreslås kompletteras med ett nytt beaktandekrav om försörjningsberedskapshänsyn.

SGU bedömer att F-avtalen kommer att vara centrala för myndigheten i arbetet med råmaterialförsörjningssidan av byggnads- och reparationsberedskapen. Även om utredningen redovisar en exemplifiering av vad F-avtalen ska innehålla kommer det sannolikt vara önskvärt med ytterligare vägledning. Det skulle också kunna underlätta föreslagen registerhållning hos MSB över avtalen.

Samtidigt instämmer SGU i utredningens analys och slutsatser rörande behov av en ny samlad försörjningsberedskapslagstiftning. Den av utredningen presenterade inriktningen för en sådan lagstiftning framstår som ändamålsenlig. Med beaktande av vad som anges i föregående stycke ser SGU det som särskilt positivt att det föreslås att mandatet att ingå F-avtal bör tydliggöras i den tillkommande lagstiftningen.

En ny byggnads- och reparationsberedskap

SGU instämmer i utredningens analys och slutsats att det behövs en ny form för byggnads- och reparationsberedskap och att strukturen för den ska passa in i det befintliga beredskapssystemet. SGU delar även utredningens bild av vad byggnads- och reparationsberedskap innebär (avsnitt 4.2.3).

Vidare anges i utredningen bl.a. följande.

Arbetet med att bygga upp den verksamhet som krävs för att axla ansvaret som beredskapsmyndighet kommer att vara omfattande och ta stora resurser i anspråk hos de berörda myndigheterna. Detta är dock nödvändigt då Sverige befinner sig i det allvarligaste säkerhetspolitiska läget sedan det andra världskriget.

(...)

För att en byggnads- och reparationsberedskap ska finnas på plats inom högst fem år krävs därför en särskild satsning från statens sida för att möjliggöra både tillräckliga resurser och en effektiv organisering av det arbete och åtgärder som behöver genomföras (...) Arbetet med flera av de olika åtgärderna bör ske parallellt, inom olika arbetsspår, för att en byggnads- och reparationsberedskap ska finnas på plats inom fem år. Detta kräver stora personella resurser inom såväl de ansvariga myndigheterna som inom samverkansmyndigheterna samt en effektiv ledning och samordning.

(...)

Mot denna bakgrund föreslår vi att ett kansli skapas – kansliet för byggnads- och reparationsberedskap. Kansliet ska stödja de ansvariga myndigheterna Boverket, SGU och Tillväxtverket med det förutsättningsskapande arbetet. Kansliet ska bidra till samordnade åtgärder, stödja berörda myndigheter och övriga aktörer samt verka för att uppgifter och roller tydliggörs.

(...)

Det kan finnas behov av kriterier eller andra förhållningsregler för samverkan. Företagens medverkan kommer i huvudsak att bygga på frivillighet. Tillväxtverket, tillsammans med Boverket och SGU, bör därför undersöka hur sådan samverkan bäst organiseras. I detta arbete bör ingå att undersöka möjligheten att ansöka om projektmedel från anslag 2:4 Krisberedskap för de projekt som inledningsvis kommer att utföras av myndigheterna och övriga aktörer för att skapa förmåga på området.

SGU instämmer i utredningens bedömning att arbetet med byggnads- och reparationsberedskap kommer vara omfattande och ta stora resurser i anspråk från myndigheterna. Enligt SGU:s mening kan det ifrågasättas om det är ändamålsenligt att i alltför stor utsträckning finansiera det arbetet genom ansökningar mot anslag 2:4 Krisberedskap, även om det skulle vara lämpligt i ett inledningsskede.

SGU ser att myndigheten skulle behöva ett tillskott om 150 miljoner kronor under de kommande fem åren för sitt arbete med byggnads- och reparationsberedskap samt för övriga delar av arbetet med försörjningsberedskap. Bedömningen görs utifrån de åtgärder som utredningen listar i bilaga 3 och vad som i övrigt framkommit i det hittillsvarande arbetet med försörjningsberedskap.

SGU tillstyrker förslaget att utses till totalförsvarsmyndighet enligt 1 § förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen.

Kol, olja och gas

SGU instämmer i utredningens bedömning att förbudet mot utvinning av kol, olja och gas behöver upphävas för att åter möjliggöra utvinning även i försörjningsberedskapssyfte. En bokstavsutredning på motsvarande sätt som för upphävandet av förbudet mot utvinning av uran framstår därvid som ett lämpligt sätt att bereda frågan. Enligt SGU:s mening bör det även utredas om det är möjligt att

åstadkomma en ändamålsenlig utvinning av kol, olja och gas i försörjningsberedskapssyfte genom enbart en ändring av bestämmelserna i miljöbalken, dvs. en utvinning som så kallat jordägarmineral.

SGU noterar vidare att utredningen i avsnitt 7.6.1 bedömer att en analys av själva resurserna, inklusive vilka insatser och kostnader som skulle behövas för att initiera utvinning av fossila bränslen i Sverige lämpligen hanteras genom ett gemensamt regeringsuppdrag till Sveriges geologiska undersökning (SGU) och Energimyndigheten.

Ett nytt uppdrag till RISE

SGU välkomnar att RISE ger ett utökat uppdrag på det sätt som föreslås i utredningen.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektör Anette Madsen

I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningscheferna Kaj Lax och Lovisa Zillén Snowball samt säkerhets- och säkerhetsskyddschef Peter Wengrud deltagit. Juristen Robert Bjersander har varit föredragande.

Anette Madsen